

İş dünyası ve temel erdemler: Güç

Güç de her bir erdem gibi, “erdem” denilen bütünlüğün bir parçasıdır. Erdemin bir parçasına sahip olan, diğer parçalarına da sahip olur. Ancak tam da bu noktada gücün nasıl bir şey olduğunu betimlemek en önemli olan gibi görünüyor.

Erdem olarak gücü anlamaya çalışmak gerçekten “güçlü” olmayı gerektiriyor. “Güç” kimde, ne oranda, nerede kendini gösteriyor; nasıl sergileniyor ve neyle birlikte gidiyor? Soruları şöyle de sorabiliriz: Erdem olarak sözü edilen kimin, neyin gücü? Bu güç hangi bağlamda ortaya çıkıyor? Bu gücü kim, nasıl sergiliyor? Güce ne kaynaklık ediyor ya da gücün arkasında ne var? Bu gücün belli bir niceliği var mı? Kişi gücünü nereden, kimden, neden alıyor ve /veya almalı? Kişi gücünü ne oranda sergilemeli? Kişi gücünü neyle birlikte taşımalı? Güçlü ne demek; güçlü olmak ne anlama geliyor?

Dikkat ederseniz sorular değişti. Değişti çünkü etik adını verdiğimiz bilgi dalı olup biteni, yapılıp edilene ya da yapılanı, insan dünyasındaki eylemlerde ve ilişkilerde ortaya çıkan/çıkanları anlamaya çalıştığı gibi; olması gerekeni, yapılıp edilmesi gerekeni, yapılması gerekenleri de gözler önüne sermeye çalışır. Etik hem haber kipinde konuşur, hem de gereklilik kipinde, hatta buyruk kipinde de konuşur; bu konuşmada ve yazmada ya da söylem geliştirmede gücünü yine olup bitenden alır; çünkü doğrudan kişi-kişi ilişkisine yönelir. Kişi-kişi ilişkisi de durum-duruş ilişkisini, karşılaşma-karşılama ilişkisini ve o çerçevelerdeki eylemleri içerir.

Betül Çotuksöken
Öğretim Üyesi

Yeni makinelerle gelen güç

Yeniden sorularımıza dönelim: Güç de her bir erdem gibi, “erdem” denilen bütünlüğün bir parçasıdır. Erdemin bir parçasına sahip olan, diğer parçalarına da sahip olur. Daha önce ele aldığımız erdemlerin ışığında bakarsak konumuza, şimdiden, temkinli olanın, adil olanın, cesur olanın, ölçülü olanın aynı zamanda gücü de elinde bulundurduğunu dile getirebiliriz. Ancak tam da bu noktada gücün nasıl bir şey olduğunu betimlemek en önemli olan gibi görünüyor.

Geçen defa makinelerden ve hâlâ var olmakla birlikte, yerini çokça yeni makinelere bırakan araç gereçlerle insanlar arasındaki ilişkilere işaret etmiştik ve demiştik ki yeni makineler eskiler gibi, beden gücünü yükseltmiyor; onun yanı sıra en önemlisi, insanın zihin gücünü özellikle yükseltiyor. Öyle ki yapısı gereği, bu yeni makineler, bir bakıma insan bedeninin de

korunmasını, daha günlük bir deyişle kafa gücünü kullanmayı öne çıkarıyor; zihin gücünü beden gücünü kullanmanın önüne geçiriyor ya da geçirmesi isteniyor.

Güç, ruhun gücüdür

Sözü daha fazla uzatmadan açık yazalım: Erdem olarak güç, Eskiçağ ve Ortaçağlıların deyişle, ruha ilişkindir. Güç, her şeyden önce ruhun gücüdür. Bu güç de kendi varoluşunu neye dayandırır, doğrudan insanın kendisine mi yoksa başka bir güce mi, bu da çokça tartışılmıştır. Gücü güç yapan nedir, nelerdir? Her şeyden önce bu güç günümüzün deyişle, zihin gücüdür ve çok zengin anlam katmanları vardır. Kısaca genellikle güç ve özellikle zihin gücü çokanlamlı bir terimdir. Eskilerde ruhu, şimdilerde de zihni, zihnin sıkça dillendirilen açılımları olarak aklı ve zekâyı dikkate alacak olursak, bu bağlamda ortaya çıkan soruların ve geniş sorun ağlarının biz insanlar, hatta eylemin-ilişkinin öznesi olarak kişilerin ne denli özenli

düşünmesi gerektiği iyice ortaya çıkıyor. İnsanın özellikle kişi olma aşamasındaki durumu ve duruşu, karşılaşmaları ve karşılama ne denli karmaşık ve üstelik de anlık, bir defalık... Bunu hiç unutmamalıyım.

Gücünü elbette salt bedenine dayalı olarak kullanmayan, aklı ve zekâsıyla dünyaya, doğaya, başkalarına, başka davranışlara, eylemlere, ilişkilere yönelen; tüm bunların öznesi ve/veya nesnesi olan insan ya da kişi, salt kuramsal ya da teorik aklıyla yetindiği zaman acaba gerçekten erdemli olabilir mi; etik niteliği bakımından ortak iyinin yapıcısı, yaratıcısı ya da sürdürücüsü olabilir mi? Burada başka bir soru daha sorulabilir: Aklın salt araçsal kullanımıyla, kişi olarak insanı hiç hesaba katmayan akıl kullanımıyla yetinen biri erdemli bir kişi olabilir mi; böyle biri etik nitelikli bilginin yaratıcısı ve uygulayıcısı olabilir mi? Bu kişi akıl bakımından, kuramsal akıl bakımından güçlüdür; daha açık bir anlatımla, günlük yaşamı da temelden etkileyen teknik araç-gereçlerin, bilimsel bilginin yaratıcısı ve uygulayıcısıdır; ancak pratik akıl, eyleme eşlik etmesi ve temelde yapılması, peşinden gidilmesi gerekeni, hem tek kişi hem de kişiler topluluğu için gündemine alma henüz söz konusu olmadığı için, zihin gücünü, aklını, zekâsını insanı araçsallaştırmak üzere sadece kullanmaktadır.

Araçsal akıl güç için yeterli mi?

Böyle bir zihin gücünün işlevi olarak zekânın yapay zekâyla da neredeyse sınırsızca yükseltilmesinin sonucunda eylemler ve ilişkiler ağında erdem söz edilebilir mi? Hepimiz durup düşünelim... Özellikle çocuklarla ilgisinde düşünelim, küçücük bir örnekle yetineyim şimdilik: Çocuklara giyecek, yiyecek, oyuncak üreten firmalar salt kuramsal akılla mı yetiniyorlar ve sonuçta çocukları sadece araçsallaştırıyorlar ve kör bir biçimde onların istemesini sürekli olarak kışkırtıyorlar mı; yoksa çocukların insan, birey, kişi, özne, kısacası "kendileri" olmalarının yolunu mu açıyorlar? Bu soru, temelde, adı geçen tüketim nesnelerini üretenlerin "Ben ne yapıyorum? Ben ne yapmalıyım?" sorularını sormasını gerektirmiyor mu? İşte gücün kaynağı tam da bu soruda değil mi?

Zihin gücü olarak "güç" kavramı, onun hangi gerekli ve yeterli koşullar çerçevesinde "erdem" olarak değerlendirilebileceği üzerinde çok daha ayrıntılı olarak durmamız gerekiyor. Bundan böyle, gelecek yazılarda ödevimiz bu olacak. □